

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > Biografier, erindringer (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Pio. Flugten til Amerika

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/grundtvig-biografi-og-breve>)

Pio. Flugten til Amerika

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 766

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.>

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika)

[5-5/biografier-erindringer-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika)

[60-60/pio-flugten-til-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika)

[amerika](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika))

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/biografier-erindringer-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-)

[60-60/pio-flugten-til-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/pio-flugten-til-)

[amerika](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/pio-flugten-til-amerika)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika&title=)

[5-5/biografier-erindringer-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/pio-flugten-til-amerika&title=)

[60-60/pio-flugten-til-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/pio-flugten-til-amerika&title=)

[amerika&title=\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/pio-flugten-til-amerika&title=)

Anders Bo Rasmussen

Pio – Flugten til Amerika. En historie om revolution og retfærdighed på tærsklen til det 20. århundrede

Lindhardt og Ringhof 2023

Flugten eller døden

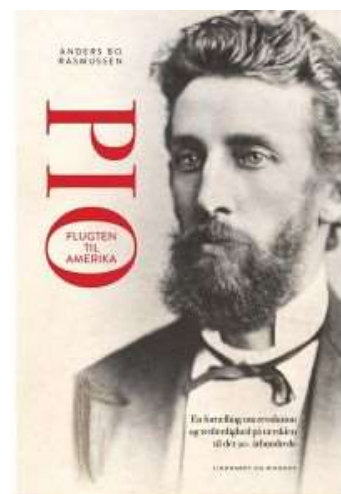
Af Preben Etwil

De fleste danskere sætter ofte navnet Louis Pio i forbindelse med dannelsen af Det danske Socialdemokrati engang i begyndelsen af 1870'erne – og så noget med, at han sad i fængsel i flere år for at have opfordret til at deltage i Slaget på Fælled. Og så var der vist også noget med, at han flygtede til Amerika, og stjal af kassen.

Meget mere ved den almindelige dansker sjældent.

Historien er så vidt rigtig nok, men nu foreligger der en udmærket biografi af Anders Bo Rasmussen – både om Pios dannelse af Socialdemokratiet i 1871, hans flugt til Amerika i 1877, og hvad der sidenhen skete for ham i USA frem til hans død i 1894.

Især hans tid i USA er genstand for en nærmere og nyere granskning, der på udmærket måde er foretaget af SDU-lektor i Amerikanske Studier Anders Bo Rasmussen.

Anders Bo Rasmussen er ikke en "klassisk" historiker. Han er uddannet både som journalist (Ph.D) OG historiker (BA), hvilket hans skrive- og fortællerstil bærer præg af. Han er let forståelig og flydende i sine historier, men med et sikkert blik for det faktuelle korrekte. Han beskriver selv sin stil som: "Principperne for "narrative nonfiction" var – og er – simple: En karakter med vigtige livsmæssige vendepunkter står centralt, fortællingerne bygges op af scener, og mindst én almenmenneskelig ide underbygger hele fortællingen. Men vigtigst, så skal det hele være "sandt" (altså så velunderbygget, at andre skribenter ville nå frem til sammen konklusion, hvis de fulgte samme kilder ud fra samme spørgsmål)" (p. 325).

Bogen er lykkelig fri for fodnoter hen over alle siderne. Kildegennemgangen er bagerst i bogen samlet i kapitelklynger. Skal man absolut have kilderhenvielse for hvert enkelt af bogens udsagn, henvises "særligt interesserede" til, at: "tekstens fodnoter – over 1.000 i alt – studeres i e-bogudgaven" (p. 336).

Tilbage til bogen.

Biografien består af tre dele fordelt på 20 kapitler, hvoraf de to sidste dele handler om Pios ophold og statsborgerskab i Amerika.

Første del, der nok er rimeligt kendt i forvejen af offentligheden, handler stort set alene om, hvordan Pio gennem læsning og egne oplevelser når frem til en socialistisk overbevisning, og hvordan han med stor dygtighed og journalistisk flid bliver Socialdemokratiets første store lederskikkelse. Denne del af bogen beskriver også de ledende socialdemokraters manglende retssikkerhed over for en brutal og repressiv statsmagt. I 1872 bliver Pio, Geleff og Brix uden retssag og dom sat i spjældet – først varetægtsfængsel i Domhuset på Nytorv, senere som rigtige tugthusfanger i Vridsløselille.

Deres forbrydelse bestod i, at de nægtede at trække en opfordring til et annonceret stormøde på Fælleden tilbage, som krævet af Københavns politidirektør. Opholdet i tugthuset var ved at tage livet af alle tre arbejderledere, men blev i sidste øjeblik benådet efter en kongelig fødselsdagsfest i 1875.

Stærkt fysisk svækket tog de socialdemokratiske ledere kampen op igen, men statens grundløse og politiske forfølgelse af dem, fulgte dem hele vejen. Brix kom igen i fængsel, og truslen over de to andre om at komme samme vej hang latent over deres hoveder.

I realiteten havde de kun valget mellem at flygte, eller at rådne op i et dansk fængsel. De valgte det første – godt hjulpet af politiets bestikkelse, der havde gjort sig den ulejlighed at samle de fornødne judaspenge ind blandt danske arbejdsgivere.

I marts 1877 tager Pio og Geleff i al hemmelighed flugten til USA. Pio har sin kæreste, og senere hustru, Augusta med. De er sammen med deres nyfødte datter Sylvia, og Pios sekretær fra partiavisen A.W. Hansen, der i den danske arbejderhistorie går under navnet "Sorte Hansen" – opkaldt efter hans hårdfarve, og hvis venskab Pio bevarer livet igennem. Anderledes går det med Geleff, da de meget hurtigt skilles i det fremmede, og går hver deres vej.

Bogens anden del handler om Pios første år i det fremmede.

Først satte han alle sine bestikkelsespenge, plus måske også lidt fra en bestjålet hovedkasse hos Socialdemokratiet, over styr på få måneder i et dødsygt utopisk socialistisk koloniprojekt i Kansas.

Herefter engagerer han sig, mest som journalist og agitator, i en række arbejdskampe i Chicago, der er datidens mest pulserende arnested for USA's industrialisering – og dermed også for den amerikanske arbejderbevægelses kampe mod tidens wild-west casinokapitalisme. Arbejdskampene "Over there" var på lange stræk mere anarkistiske og voldelige end fx i Danmark.

Pio holdt sig til, at han kun støttede ikke-voldelige kampskridt, og forhandlet socialisme. Dette blev totalt udfordret af "Bomben på Haymarket" i 1886, da strejkende arbejdere demonstrerede for en 8 timers arbejdsdag 6 dage om ugen. To hundrede politimænd angreb demonstrationen, hvor Pio boede lige i nærheden, for at opløse det ellers fredelige opløb af mennesker. Pludselig er der en person, der kaster en bombe fra en af sidegaderne, hvorefter der opstår tumult i folkemængden, der ender med, at politi og arbejdere begynder at skyde på hinanden. Der bliver dræbt syv politimænd og fire arbejdere ved skyderiet.

Otte tysk-amerikanske anarkister og strejkeledere bliver arresteret, tiltalt og dømt for at have medvirket til at kaste bomben mod politiet. Fire af de dømte bliver hængt. En femte begår selvmord i fængslet.

Episoden og den efterfølgende retssag, og ikke mindst den internationale kamp for en benådning resulterer i, at en international arbejderkongres i Paris 1889 og i solidaritet vedtager princippet om en ottetimers arbejdsdag, og at der skal etableres en årlig Arbejdernes internationale kampdag. Den skal holdes 1. maj.

Året efter – i 1890 – fejres 1. maj for første gang i Danmark.

Episode på Haymarket sætter dog en skræk eller en bekymring i livet på Pio, der er begyndt at leve en middelklassetilværelse med sin familie. Han søger væk fra de mere anarkistiske elementer i den amerikanske fagbevægelse, og helliger sig nye målsætninger, der nødvendigvis ikke altid flugter med arbejderbevægelsens ambitioner til fremtiden – og alligevel.

Det handler bogens del tre om:

USA og især Chicago var præget af korrupsion, spekulation og magtmisbrug, som førte til ufattelige formuekoncentrationer. Der er to måder at håndtere det på. Enten at være med til at afsløre korrupsion, spekulation og magtmisbrug eller at flyde med og benytte sig af alle tre dele. Pio deltog i det hele, men endte alligevel med at tage det alt sammen. Han var en permanent politisk drømmer, aktivist og ikke mindst fantast, og det var han god til.

Pio møder i sidste del af sit liv i Amerika en række både indflydelsesrige og stærke pengemænd, der får betydelig indflydelse på den sidste del af Pios liv og levevilkår.

Han får gennem uransagelige veje og et blændende politisk netværk ansættelse i toldvæsenet, og på et tidspunkt bliver han også tilsynsførende på et hospitalsbyggeri, hvor pengene fosser ud af kassen til alt andet end hospitalsbyggeri.

Ved en tilfældighed møder Pio på en togrejse til Florida en jernbanebaron, der er mangemillionær, og som påtænker at udvide sit jernbanenetværk - netop til Florida, der på dette tidspunkt er yderst tyndt befolket.

Jernbanedrift er mest profitabel, hvis der er gods og mennesker at køre med. Pio får overbevist mangemillionæren Henry Flagler, at han, Pio, netop er den rette mand til at få især skandinaver til at bosætte sig i staten Florida, hvor jord og arbejdskraft er billig til salg.

Pio genstarter sin gamle idé om at skabe en mønsterkoloni i det fremmede – denne gang ikke af socialister, men af skandinaviske arbejdere, der er kendt for at være både dygtige og stabile arbejdere.

Inspirationen til den nye kolonis fysiske udformning fandt Pio på Verdensudstillingen i Chicago 1893, der i folkemunde blev kendt som Den Hvide By. Pio var på Verdensudstillingen ansat af Flagler i Floridas udstillingsbygning, og fungerede her som staten Floridas officielle hverveagent.

Pio og to dansk-amerikanske kompagnoner, der senere viste sig at være et par gemene svindlere, fik en flyvende start langs en af Floridas frugtbare flodbredder. Koloniens navn blev White City. Et navn der mindst havde to betydninger. Den ene betydning var, at byen fysisk fremstod som hvid og ren. Den anden betydning var, at den var raceopdelt, hvor ikke-hvide mennesker ikke havde adgang.

Det vidtløftige projekt gik desværre op i hat og briller, da penge og værdipapirer fra spekulationsopkøb af større jordtilliggender til White City forsvandt som dug for solen med de to dansk-amerikaneres flugt fra den hvide by i nattens mulm og mørke.

På dette tidspunkt er Pio selv, sammen med et yngre familiemedlem, på jagt efter nye områder, der kunne udstykkes, men på vejen hjem fór de to rejsekammerater vild i den tætte bevoksning, og kort tid efter slap maden op. Denne strabadserende forsvinden fra civilisationen tærede betydeligt på Pios i forvejen sparsomme kræfter. Pio havde formentlig også drukket af et bakteriebefængt vandhul, og havde pådraget sig et hårdt angreb af tyfus.

Hans helbredstilstand bliver forværret og i begyndelsen af juni 1894, vender han tilbage til familiens elegante hus i Chicago. Her dør han i slutningen af måneden på det lokale hospital. Det danske Socialdemokratis landflygtige stifter, ender sine dage i Chicago, og bliver begravet her.

Datteren og hustruen indleder herefter på det nærmeste en kampagne hjemme i Danmark for at få rehabiliteret Pios navn og rygte. Han var i deres øjne ikke arbejderforræder, men tvunget af omstændighederne i Danmark presset til at vælge mellem flugt eller døden.

Han valgte livet – og dermed flugten.

Det ændrer ikke på, at Pio var ideologisk stærk, velskrivende, veltalende, og ikke mindst idealist og fantast.

Bogen ender med at beskrive, hvordan det lykkedes familien at få rejst en kæmpe mindesten i 1921 på Vestre Kirkegård ("Det Røde Hav"), hvor hustruen får udvirket, at Louis Pios jordiske rester bliver stedt endelig til hvile i dansk jord - efter at hun egenhændigt har hentet hans urne i Chicago.

Bogen fremstår som et kompetent historisk værk over Louis Pios liv og virke. Den viser med stor indsigt og solidt kildegrundlag, de mange kampe, opgør og ikke mindst opbrud som Pio stod over for i arbejderbevægelsens allertidligste fase.

Med disse ord skal bogen anbefales på det varmeste.

{Historie-online.dk, den 25. oktober 2023}